

понятие за съвременното състояние у тѣхъ на всичкото военно искусство, което вече и въ този периодъ значително се развило и усъвършенствувало, а въ слѣдующия достигнало най висока степенъ и рѣшително надминало състоянието му у всичкитѣ древни народи и даже у гърцитѣ и македонцитѣ, до и послѣ Филиппа и Александра Македонски. По вече отъ 6 вѣка подъ рѣдъ (754—133), постепенно, стѣпка по стѣпка, но постоянно, непрѣкъснато отивайки напредъ, римлянитѣ прѣминали всичката опитна, практическа, военна и бойна школа на военното искусство въ всичкитѣ му отдѣли, видове и отношения. И вече слѣдъ 2-та пуническа война тѣ излѣзли отъ нея, може да се каже, напълно готови за война съ цѣлия, извѣстенъ тогава свѣтъ. Но и тогава тѣ не се спрѣли на пхтя, но продължавали да вървятъ напредъ все къмъ по голѣмо и по голѣмо съвършенство, най високата степенъ на което и достигнали именно въ слѣдующия, мраченъ периодъ на послѣдното и смутно време на римската република. А военното имъ устройство и военнитѣ учрѣждения у тѣхъ, напротивъ, въ сегашния периодъ достигнали най висока степенъ на развитие и съвършенство, а въ слѣдующия взели вече да идватъ въ упадъкъ. И тъй двата тѣзи периода, всѣки въ своето отношение, взети заедно, съставляватъ *три вѣка* на най голѣмото развитие и съвършенство на военното устройство, учрѣждения и искусство у римлянитѣ и, заедно съ това и вслѣдствие на това, и на най голѣмото развитие на държавната имъ сила и властъ и разширение прѣдѣлитѣ на държавата имъ отъ Атлантическия океанъ до вжтрѣшна Азия. Още въ сегашния периодъ до началото на междуусобицитѣ, тѣ покорили цѣла

Италия, островитѣ Сицилия, Сардиния и Корсика, значителни части отъ Галлия, Испания и Африка, и най послѣ Илирия, Македония и Гърция, макаръ и слѣдъ трудни, тѣжки и кръвопролитни войни и нерѣдко — силни поражения и даже опасностъ, която застрашавала самото политическо съществуване на римската република отъ страна на галлитѣ, Пирра и особено на Аннибала. Вниквайки внимателно въ причинитѣ на такова тържество на оржжието имъ надъ всичкитѣ имъ противници, не може да не се дойде до убѣждението, че тѣ се заключавали въ необикновенното и рѣшително прѣвъсходство на римлянитѣ надъ всичкитѣ други съвременни народи, не прѣимушественно въ този или онзи родъ и видъ военно устройство, учрѣждения и искусство, но въ *съвокупността на всички тѣхъ въобще*, по удивителенъ начинъ *съгласувани и съединени помежду си, съсрѣдоточени и устрѣмени къмъ една обща, главна цѣль*, къмъ която се стрѣмилъ Александръ Великий, но която постигнали римлянитѣ, именно — *завоюванието на извѣстния тогава свѣтъ!* Неможе, наистина, да не се чудимъ на този дѣлокъ умъ и практически смисълъ, съ които у римлянитѣ всичкитѣ части отъ военното имъ устройство, учрѣждения и искусство, отъ най главнитѣ до най дрѣбнитѣ, и всички заедно въ обща съвокупностъ, били съобразени, съгласувани и устрѣмени къмъ една цѣль. Не е чудно, гдѣто и въ древнитѣ, и въ новитѣ времена тѣ възбуждали къмъ себѣ си такива възхитителни чувства на въсторгъ и въсхваление. Вегеций, като се удивлява на основната съразмѣрностъ на всичкитѣ съставни части на римския легионъ, идва въ единъ видъ въсторгъ, като казва: «учрѣдението на легиона трѣбва да е внушено-